

STATISZTIKA

VISZONYSZÁMOK

Statisztikai elemzések viszonyszámokkal

Viszonyszámok

- Viszonyszám fogalma
- Viszonyszámok fajtái
- Megoszlási és koordinációs viszonyszámok
- Dinamikus viszonyszámok
- Viszonyszámok közötti összefüggések
- Intenzitási viszonyszámok

Viszonyszámok

Viszonyszám: két, egymással kapcsolatban álló statisztikai adat hányadosa (V)

$$V = \frac{A}{B}, \text{ ahol } A: \text{ a viszonyítás tárgya} \\ \text{(viszonyítandó adat)} \\ B: \text{ a viszonyítás alapja}$$

Azonos adatokból (% v. együtthatós) – Különböző fajta adatokból (int.)

Viszonyszámok fajtái

■ Csoportosító sorokból:

- Megoszlási viszonzyszámok (V_m)
- Koordinációs viszonzyszámok (V_k)

■ Összehasonlító sorokból:

- Dinamikus viszonzyszámok (V_d : V_{dl} és V_{db})
- Feladat- és teljesítménymutató (V_f és V_t)
- Területi összehasonlító ($V_ö$)

■ Leíró sorokból:

- Intenzitási viszonzyszámok (V_i)

Viszonyszámok fajtái

- Megoszlási viszonzszám: rész és egész egymáshoz viszonyított arányát fejezi ki
- Koordinációs viszonzszám: a sokaság két részadatát viszonyítja
- Dinamikus viszonzszám: idősor adataiból számított hányados

$$V = \frac{A \text{ (a tárgyidőszak adata)}}{B \text{ (a bázis időszak adata)}}$$

- Intenzitási viszonzszám: különböző fajta, különböző mértékegységű- de egymással kapcsolatban lévő- sokaság adataiból számított viszonzszám

Viszonyszámok fajtái

- Megoszlási viszonzszám:

$$V_m = \frac{A \text{ (a sokaság egy részadata)}}{B \text{ (a sokaság egészére vonatkozó adat)}}$$

Pl. 26 fiú és 32 lány jár a csoportba, összesen 58 hallgató (100%).

$$V_m = \frac{26}{58} = 0,45 \rightarrow 45 \% \text{ a fiúk aránya}$$

$$V_m = \frac{32}{58} = 0,55 \rightarrow 55\% \text{ a lányok arány}$$

Összesen: 100%

Viszonyszámok fajtái

- Koordinációs viszonzszám:

$$V_k = \frac{A \text{ (viszonyított részadat)}}{B \text{ (a viszonyítás alapjául szolg. részadat)}}$$

Pl. mozilátogató nők: 1942 fő, mozilátogató férfiak: 1876

$$V_k = \frac{1942}{1876} = 1,035 \quad \text{1000 mozilátogató ffi-ra 1035 mozilátogató nő jut}$$

$$V_k = \frac{1876}{1942} = 0,966 \quad \text{1000 mozilátogató nőre 966 mozilátogató ffi jut}$$

Viszonyyszámok fajtái

- Koordinációs viszonyyszámokból az eredeti adatok ismerete nélkül is számíthatók megoszlási viszonyyszámok.

A férfiak aránya:

$$V_m = \frac{1000}{1000+1035} = 49,14$$

$$V_m = \frac{966}{1000+966} = 49,14$$

A nők aránya:

$$V_m = \frac{1035}{1000+1035} = 50,85$$

$$V_m = \frac{1000}{1000+966} = 50,86$$

Dinamikus viszonyszámok

□ Bázisviszonyszám: $V_{db} / b = \frac{y_t}{y_b}$

□ Láncrelatívviszonyszám: $V_{dl} / l = \frac{y_i}{y_{i-1}}$

Feladat/1.

Az alábbi táblázatban 2000-2005 közötti idegenforgalommal kapcsolatos adatok láthatók:

Év	Magyarországra érkező külföldiek	Külföldre utazó magyarok
	ezer fő	ezer fő
2000	31 141	11 065
2001	30 679	11 167
2002	31 739	12 966
2003	31 412	14 283
2004	36 635	17 558
2005	38 555	18 622

- Elemezze bázis- és láncviszonzszámokkal a Magyarországra érkező külföldiek és a külföldre utazó magyarok számának alakulását!

Megoldás

Év	Bázisviszonzszámok (2000 = 100%)	
	Magyarországra érkező · külföldiek	Külföldre utazó magyarok
2000	100	100
2001	$\frac{30679}{31141} \cdot 100 = 98,52$	$\frac{11167}{11065} \cdot 100 = 100,92$
2002	$\frac{31739}{31141} \cdot 100 = 101,92$	$\frac{12966}{11065} \cdot 100 = 117,18$
2003	$\frac{31412}{31141} \cdot 100 = 100,87$	$\frac{14283}{11065} \cdot 100 = 129,08$
2004	$\frac{36635}{31141} \cdot 100 = 117,64$	$\frac{17558}{11065} \cdot 100 = 158,68$
2005	$\frac{38555}{31141} \cdot 100 = 123,81$	$\frac{18622}{11065} \cdot 100 = 168,30$

Megoldás

Év	Láncviszonzyszámok (Előző év =100%)	
	Magyarországra érkező külföldiek	Külföldre utazó magyarok
2000	-	-
2001	$\frac{30679}{31141} \cdot 100 = 98,52$	$\frac{11167}{11065} \cdot 100 = 100,92$
2002	$\frac{31739}{30679} \cdot 100 = 103,46$	$\frac{12966}{11167} \cdot 100 = 116,11$
2003	$\frac{31412}{31739} \cdot 100 = 98,97$	$\frac{14283}{12966} \cdot 100 = 110,16$
2004	$\frac{36635}{31412} \cdot 100 = 116,63$	$\frac{17558}{14283} \cdot 100 = 122,93$
2005	$\frac{38555}{36635} \cdot 100 = 105,24$	$\frac{18622}{17558} \cdot 100 = 106,06$

Dinamikus viszonyszámok

Viszonyszámok közötti összefüggések:

1. Az első (azaz nulladik) időszakra nem tudunk láncviszonyszámot számolni
2. Az állandó bázisul választott időszakban a bázisviszonyszám értéke 1, azaz 100%
3. Az állandó és a bázisul választott időszak után következő időszakban a bázis és a láncviszonyszám megegyezik
4. **Láncból bázis:** adott időszak bázisviszonyszáma kiszámolható az adott időszak és az azt megelőző időszakok láncviszonyszámainak szorzataként:

$$l_2 \cdot l_3 \cdot \dots \cdot l_k = b_k \rightarrow \prod_{i=2}^k l_i = b_i$$

5. **Bázisból lánc:** adott időszak láncviszonyszáma kiszámítható az adott időszak és az azt megelőző időszak bázisviszonyszámának hányadosaként:

$$\frac{b_i}{b_{i-1}} = l_i$$

Viszonyszámok közötti összefüggések

Magyarországra érkező külföldiek esetén:

$$\text{Pl.: } I_{2002} = \frac{b_{2002}}{b_{2001}} = \frac{1,0192}{0,9852} = 1,0345$$

Külföldre utazó magyarok esetén:

$$\text{Pl.: } b_{2003} = I_{2001} \cdot I_{2002} \cdot I_{2003} = 1,0092 \cdot 1,1611 \cdot 1,1016 = 1,2908$$

A megoszlási viszonyszám és a dinamikus viszonyszám közötti kapcsolat

Telep	Árbevétel (MFt)		Árbevétel megoszlása		Dinamikus viszonyszám (%)
	t_{0i}	t_{1i}	t_{0i} (%)	t_{1i} (%)	
A	30	36	20	19	120
B	40	60	27	32	150
C	70	77	47	41	110
D	10	14,5	6	8	145
Össz:	150	187,5	100	100	125

$$\bar{V} = \frac{\sum_i t_{li}}{\sum_i t_{oi}} = \frac{187,5}{150} = \frac{187,5}{150} = 1,25$$

$$\bar{V} = \frac{\sum_i t_{oi} \cdot \frac{t_{li}}{t_{oi}}}{\sum_i t_{oi}} = \frac{30 \cdot 1,2 + 40 \cdot 1,5 + 70 \cdot 1,1 + 10 \cdot 1,45}{150} = \frac{187,5}{150} = 1,25$$

$$\bar{V} = \frac{\sum_i \frac{t_{oi}}{\sum_i t_{oi}} \cdot \frac{t_{li}}{t_{oi}}}{\sum_i \frac{t_{oi}}{\sum_i t_{oi}}} = \frac{0,2 \cdot 1,2 + 0,27 \cdot 1,5 + 0,47 \cdot 1,1 + 0,06 \cdot 1,45}{1} = 1,25$$

$$\bar{V} = \frac{\sum_i t_{li}}{\sum_i \frac{t_{li}}{t_{oi}}} = \frac{187,5}{\frac{36}{1,2} + \frac{60}{1,5} + \frac{77}{1,1} + \frac{14,5}{1,4}} = 1,25$$

Viszonyyszámok fajtái

Pl. bázisévben (tavaly) 100 autót szereltem össze, erre az évre 120-at terveztem, de csak 110 lett belőle

- Feladatmutató viszonyszám:

$$V_f = \frac{\text{Tárgyid. tervezett adata}}{\text{Bázisid. adata}} \qquad V_f = \frac{120}{100} = 1,2$$

- Teljesítménymutató viszonyszám:

$$V_t = \frac{\text{Tárgyid. tényleges adata}}{\text{Tárgyid. tervezett teljesítménye}} \qquad V_t = \frac{110}{120} = 91,66$$

Viszonyyszámok fajtái

- Területi összehasonlító viszonyszám:

$$V\ddot{o} = \frac{\text{Viszonyítandó terület adata}}{\text{Viszonyítás alapjául szolg. terület adata}}$$

Pl. Heves megye és BAZ megye népességének összehasonlítása:

$$V\ddot{o} = \frac{\text{Heves megye népessége}}{\text{BAZ megye népessége}} = \frac{328000}{739143} = 0,4437$$

Intenzitási viszonyszám

$V_i = A/B$, megmutatja, hogy a vizsgált jelenség milyen intenzitással fordul elő valamely más jelenség környezetében.

- Sűrűségmutatók:
PI: népsűrűség, 1 négyzetkilométerre jutó lakos szám
- Ellátottságot kifejező mutatók:
PI: orvossal való ellátottság
- Színvonalmutatók:
PI: 1 főre jutó átlagkereset, 1 dolgozóra jutó termelési érték, 1 főre jutó GDP
- Arányszámok:
PI: 100 főre jutó születések száma, halálozási arányszám

Intenzitási viszonyszám

- Egyenes intenzitási viszonyszám:

A mutató színvonalának alakulása egybeesik az int. viszonyszám növekedésével.

PI: orvosok száma / lakosok száma (ezer fő)
(1000 lakosra jutó orvosok száma)

- Fordított intenzitási viszonyszám:

Amikor a jelenség színvonala javul, akkor a fordított int. viszonyszám értéke csökken.

PI: lakosok száma (e fő) / orvosok száma
(1 orvosra jutó lakosok száma)

Intenzitási viszonyszám

- Nyers intenzitási viszonyszám:

(a teljes sokasághoz viszonyítunk)

PI: tejhozam / tehenek száma

dolgozók / hallgatók

- Tisztított intenzitási viszonyszám:

(csak a jelenséggel szorosan kapcsolatban álló részhez viszonyítunk)

PI: tejhozam / tejelő tehenek száma

oktatók / hallgatók

Viszonyyszámok gyakorlása

A következő adatok az 1998. évi statisztikai évkönyvből származnak:

- Az egy főre jutó GDP 1998-ban 4694 USD volt, ami az előző évinél 5,1%-kal volt több.
- Az építőiparban a 100 fizikaira jutó szellemi foglalkozásúak száma 29 fő, a fizikaiak aránya pedig 77,4% volt 1998-ban.
- 1998-ban az 1000 lakosra jutó születések száma 9,6 volt.
- A felsőoktatásban egy oktatóra 12,1 hallgató jutott 1998-ban.
- A PSZF-en 1998-ban oklevelet szerzett hallgatók 61,9%-a nő volt.
- Budapest népessége 1990-ről 1999-re (január 1-jei adatok alapján) 8,8%-kal csökkent.
- 1998-ban az egy főre jutó évi átlagos gyümölcsfogyasztás 62,6 kg volt.

Feladat: Nevezze meg a felsorolt viszonyyszámok fajtáit és jelölje meg kiszámításuk módját!

Viszonyyszámok gyakorlása

A következő adatok az 1998. évi statisztikai évkönyvből származnak:

- Az egy főre jutó GDP 1998-ban 4694 USD volt, ami az előző évinél 5,1%-kal volt több.

Bázisviszonyszám, láncviszonyszám: $b_1 = l_1 = \frac{y_1}{y_0} = \frac{4694}{x} = 1,051$

Feladat: Nevezze meg a felsorolt viszonyyszámok fajtáit és jelölje meg kiszámításuk módját!

Viszonyszámok gyakorlása

A következő adatok az 1998. évi statisztikai évkönyvből származnak:

- Az építőiparban a 100 fizikaira jutó szellemi foglalkozásúak száma 29 fő, a fizikaiak aránya pedig 77,4% volt 1998-ban.

Megoszlási viszonzyszám: $\frac{29}{100 + 29} = \frac{29}{129} = 0,225$

Koordinációs viszonzyszám: $\frac{29}{100}$

Megoszlási viszonzyszám: A fizikaiak aránya 77,4%

Feladat: Nevezze meg a felsorolt viszonzyszámok fajtáit és jelölje meg kiszámításuk módját!

Viszonyyszámok gyakorlása

A következő adatok az 1998. évi statisztikai évkönyvből származnak:

- 1998-ban az 1000 lakosra jutó születések száma 9,6 volt.

Egyenes intenzitási viszonyszám:

újszülöttek száma / lakosok száma (1000 fő)

Feladat: Nevezze meg a felsorolt viszonyszámok fajtáit és jelölje meg kiszámításuk módját!

Viszonyszámok gyakorlása

A következő adatok az 1998. évi statisztikai évkönyvből származnak:

- A felsőoktatásban egy oktatóra 12,1 hallgató jutott 1998-ban.

Tisztított intenzitási viszonyszám:

Feladat: Nevezze meg a felsorolt viszonyszámok fajtáit és jelölje meg kiszámításuk módját!

Viszonyyszámok gyakorlása

A következő adatok az 1998. évi statisztikai évkönyvből származnak:

- A PSZF-en 1998-ban oklevelet szerzett hallgatók 61,9%-a nő volt.

Megoszlási viszonyszám: a hallgatók 61,9%-a nő

Feladat: Nevezze meg a felsorolt viszonyszámok fajtáit és jelölje meg kiszámításuk módját!

Viszonyyszámok gyakorlása

A következő adatok az 1998. évi statisztikai évkönyvből származnak:

- Budapest népessége 1990-ről 1999-re (január 1-jei adatok alapján 8,8%-kal csökkent.

Bázisviszonyszám: $b_1 = \frac{y_1}{y_0} = -0,912$

Feladat: Nevezze meg a felsorolt viszonyszámok fajtáit és jelölje meg kiszámításuk módját!

Viszonyszámok gyakorlása

A következő adatok az 1998. évi statisztikai évkönyvből származnak:

- 1998-ban az egy főre jutó évi átlagos gyümölcsfogyasztás 62,6 kg volt.

Egyenes intenzitási viszonzszám, ellátottságot kifejező mutató, színvonalmutató

Feladat: Nevezze meg a felsorolt viszonzszámok fajtáit és jelölje meg kiszámításuk módját!

Nézzük mindig a dolgok napos
oldalát!

Mára befejeztük, viszontlátásra!